

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Факультет мистецтв
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової
підготовки вчителя

Теорія і методика виховання художньо- обдарованої особистості у закладах мистецької освіти

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ
VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

17 – 18 жовтня 2019 року

TIME OF ART EDUCATION

Collection of Articles VII of the All-Ukrainian Scientific-Practical Conference
«Theory and methods of education of the artistically gifted person in the institutions
of art education»

Харків
Україна
2019

УДК 37.032
ББК 85я43
Ч-24

Редакційна колегія

Калашник М.П. – доктор мистецтвознавства, професор
Матвеева О.О. - доктор педагогічних наук, професор
Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор
Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор
Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, професор
Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, професор
Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, професор
Перетяга Л.Є - доктор педагогічних наук, професор
Фомін В.В. – доктор педагогічних наук, професор (голов.ред.)
Бурма А.В.- кандидат педагогічних наук, доцент

*Затверджено редакційно видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 6 від 05.11.2019*

У збірнику подано статті VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теорія і методика виховання художньо-обдарованої особистості у закладах мистецької освіти». Збірник розрахований на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ЗВО, учителів мистецьких шкіл.

Ч-24 Час мистецької освіти «Теорія і методика виховання художньо-обдарованої особистості у закладах мистецької освіти: зб. статей VII Всеукраїнської наук. - практи. конф. 17-18 жовтня 2019 року) , ч.І / заг. ред. В.В. Фомін – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019 – 267с.

ISBN 978-617-7298-28-0

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Мова видання: українська, англійська.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019

УДК 37.032

ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019

ІV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

(теоретичні та методичні аспекти)

Юлія Левіна

РІВНІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦТВА ДО
МУЗИЧНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ 134

Ірина Артюх

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
ОВОЛОДІННЮ ІНТЕРАКТИВНИМИ МЕТОДАМИ НА ЗАНЯТТЯХ З
ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН 138

Фомін В.В., Неля Літвінцева

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА ДО МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ 145

Євгенія Маслій

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 151

Надія Устименко

ОРГАНІЗАЦІЙНО–ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ 155

Віра Устименко

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
ДО РОБОТИ В УЧНІВСЬКОМУ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ. 159

Руслана Сивокінь

ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 163

УДК 159.923

Ірина Артюх

*Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди»,
факультет мистецтв,
б1 м група*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ОВОЛОДІННЮ ІНТЕРАКТИВНИМИ МЕТОДАМИ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І.І.Мартиненко.

В даній статті розглянуто особливості диригентсько-хорової підготовки майбутніх викладачів музики. Визначено особливості оволодіння інтерактивними методами на заняттях з диригентсько-хорової підготовки. Розглянуті питання оптимізації навчально-виховного процесу під час роботи на заняттях з диригентсько-хорових дисциплін.

This article examines the features of a student's conductor-choral training for future music teachers. The peculiarities of the mastering interactive methods in the classes of the conductor-choral training training were determined. The issues of the optimization of the educational process during work on classes in conducting and choral disciplines are considered.

Ключові слова: *диригентсько-хорова підготовка, майбутній вчитель музики, мистецтво, інтерактивні методи*

Keywords: *conductor-choral training, future music teacher, art, interactive methods*

Постановка проблеми. Специфіка диригентсько-хорової підготовки студентів у період інформаційного перенасичення музичного простору вимагає від вищих навчальних закладів розробки нових підходів до визначення змісту, форм і методів фахового навчання з метою розширення загальної музичної ерудиції студентів, їх орієнтації на ту музичну інформацію, яка б забезпечувала поглиблення фахових знань, розвиток спеціальних умінь і навичок. Диригентсько-хорова підготовка займає чільне місце в системі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи у закладах освіти та передбачає активне формування у студентів музично-естетичних смаків та розвиток здібностей оцінювати й аналізувати музичні твори, зокрема, і вокально-

хорові. Значний потенціал для розвитку фахових компетентностей, збагачення загального мистецького досвіду містять індивідуально-групові форми диригентсько-хорового навчання студентів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У галузі психології та педагогіки проблема підготовки майбутніх вчителів до продуктивної діяльності розглядалася у працях О. Алексюка, В. Беспалька, І. Зязюна, О. Пехоти та інші. Багатоаспектність проблеми професійної підготовки вчителя музики, музичного мистецтва досліджувалася Е. Абдуліним, Л. Арчажніковою, Л. Безбородовою, А. Болгарським, О. Олексюк та інші. До питань методичної спрямованості викладання спеціальних дисциплін звертались О. Апраксіна, Л. Василенко та інші. Особливості й зміст музично-педагогічної та диригентсько-хорової освіти розкриваються в роботах Н. Буць, О. Васильєвої, А. Козир, О. Олексюк, С. Світайло, Т. Смирнової, А. Соколової, Н. Тарарак.

Мета статті – визначення особливостей підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва оволодінню інтерактивними методами на заняттях з диригентсько-хорових дисциплін.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Суттєву роль у підготовці сучасного вчителя музики відіграють диригентсько-хорові навчальні дисципліни. Основним завданням хормейстерської підготовки є розвиток загальної музичної культури студентів, їх музичних якостей та здібностей, формування художнього сприймання та розвитку музичного мислення, навчання диригентській техніці й практикуму роботи з хором, удосконалення комунікативних здібностей та майстерності організації творчої взаємодії з шкільним колективом [5]. Е. Абдулін вважає, що організація методичної підготовки вчителя музики полягає, перш за все, в створенні необхідних умов для особистісного розвитку майбутнього педагога, цілісно-творчого підходу до різноманітних явищ музично-педагогічної діяльності [1]. Оптимальні умови для впровадження такого підходу створює послідовно викладений цикл диригентсько-хорових дисциплін, специфіка якого полягає в тому, що він є інтегрованим та об'єднує різноманітну підготовку майбутнього фахівця; так

читання хорових партитур не тільки привчає студентів відтворювати звучання хорового твору на інструменті, але й удосконалює його фортепіанну підготовку, привчає грати хоровий твір за принципом «хорової органіки» (А. Авдієвський) [2], тобто максимально наближуючи звучання хорової партитури на інструменті до звучання хорового колективу; хоровий клас, котрий є базовим у фаховій підготовці студентів, шліфує їх співацьку майстерність; хорове диригування, поєднуючи цілий комплекс набутих умінь та навичок, готує студентів до художньо-інтерпретаторської діяльності у сфері трактування музичних творів; практикум роботи з навчальним хором забезпечує набуття хормейстерських умінь і навичок та підготовлює студентів до творчого спілкування з дитячим хоровим колективом; хорове аранжування поєднує музично-теоретичні знання майбутніх учителів музики, спрямовуючи їх у творче русло.

На думку Смирнова Т.А. «диригент хору всім своїм умінням, талантом та інтуїцією формує таке звучання в хорі, яке має яскраво вираженні риси музично-естетичного впливу: обережно складає різноманітні тембри людського голосу, виявляючи їх неповторні фарби, та, що особливо важливо, знаходить у тембровому звучанні підтвердження сутності музично-художнього образу твору» [7]. Хоровий спів – найбільш масова форма активного залучення дітей до музичного мистецтва. Співати здатна кожна дитина, й спів є для неї природним і доступним засобом вираження естетичних потреб та почуттів. Тому підготовка майбутнього вчителя музики повинна бути скерованою на оволодіння майстерністю хорового співу з метою використання його як дієвого засобу музично-естетичного виховання школярів. А. Авдієвський розглядаючи завдання підготовки майбутніх учителів музики вбачає їх у тому, щоб навчити дітей мистецтву, «залучити їх до безпосередньої участі в творчості для повноцінного виховання. Навіть якщо діти не стануть у майбутньому професійними музикантами, виховання мистецтвом сприятиме формуванню гармонійно розвиненої особистості, про що не раз говорив видатний український педагог В. Сухомлинський».

У процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін важливо щоб, у

кожному студенті педагог, насамперед, бачив не покiрного виконавця своїх намірів (хоч самі по собі вони дуже цікаві та повчальні, у високому значенні цього слова), а художню особистість, артистичну індивідуальність, яку доцільно не лише заганяти у рамки своїх намірів, а розвивати, щоб дати розквітнути індивідуальним мистецьким нахилам. З цього приводу доцільно згадати вислів К. Станіславського, котрий запевняв, що у процесі навчання «повинна бути розвиненою самодіяльність, а не рух, що імітує вчителя шляхом наслідування» [8]. У цьому процесі педагогу необхідно зберегти творчу свободу студента, уважно ставитись до його суб'єктивних рис, розвиваючи найбільш характерні для кожного вихованця. Спрямовуючи художнє мислення своїх учнів тактовно, без надмірного педагогічного деспотизму, педагог залишає їм можливість для індивідуального трактування музичних творів. Виконавські здібності, які необхідні диригенту для ефективного впливу на хоровий колектив, викликають яскраві емоційні переживання у виконавців, та тим самим збагачують їх духовний світ. Найчастіше керівник хору виступає перед колективом як виконавець окремих партій хору, чим здійснює показ твору, що вивчається. У процесі цієї роботи творчий стан диригента поступово передається колективу виконавців, у якому цей творчий стан необхідно постійно підтримувати, щоб зробити творчий пошук органічною потребою хору. З цього приводу своє творче кредо А. Авдієвський характеризує так: «Я як хормейстер маю можливість – справді унікальну – у контакті зі співаками будувати нову звукову форму навіть тих творів, котрі часто виконуються, бо бачу перед собою живих людей з повною гамою їхніх почуттів. І всіх їх потрібно злити ... в єдину художню цілісність, бо лише з нею можна втілити свої творчі задуми. І коли хор починає звучати як одна багатюща душа – я щасливий [1].

Педагогічні умови диригентсько-хорової підготовки визначаються комплексом навчальних, розвивальних та виховних завдань диригентсько-хорового навчання студентів. Серед навчальних завдань виокремлюємо такі [10]: формування уявлень про сутність, види і жанри хорового мистецтва, вивчення елементів музичної грамоти, формування й розвиток навичок роботи з хоровою

IV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ (ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ)

партитурою та диригування хором, опанування вміннями сприймати та інтерпретувати хорові твори в процесі власної диригентсько-хорової діяльності; формування вмінь оперувати набутими музичними знаннями й навичками в процесі самостійної творчої роботи і художньої самоосвіти.

На думку Ержемского Г.Л. [4], використання педагогічних можливостей диригентсько-хорових дисциплін як засобу формування фахової компетентності майбутніх учителів музики через залучення їх до активної індивідуальної та колективної виконавської діяльності (участь у виступах навчального хорового колективу та керівництво їм у процесі практикуму роботи з хором) є важливим фактором їх готовності до практичної діяльності. «Але позитивні аспекти диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики входять у суперечність з реальним станом останньої.

Так, доцільно констатувати її недостатню спрямованість на врахування специфіки завдань музично-естетичного навчання школярів, відсутність у майбутніх учителів музики навичок самостійного аналізу хорових творів шкільного репертуару, епізодичність використання сучасних методів активного навчання, котрі покликані озброювати майбутніх учителів продуктивними технологіями музично-педагогічної діяльності» [6].

У процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва необхідно формувати основні уміння, які також визначені програмою [4]:

- психологічна готовність до керування вокально-хоровим колективом, швидка реакція, диригентська воля, почуття відповідальності, творча ініціатива, емоційність, артистизм тощо;
- міжособистісна та діалогова взаємодія за ходом аудиторних занять з хорового класу, застосування засобів колективного хорового співу, обговорення музичних вражень, рефлексивного осмислення образного змісту вокально-хорових творів;
- інтеграція знань музично-педагогічної науки і практики;
- формування основ творчої самореалізації вчителя музики, музичного

смаку, емоційно-ціннісного ставлення до музики та музично-пізнавальних здібностей в процесі сприймання, аналізу та виконання хорових творів;

- педагогічно-виконавська інтерпретація вокально-хорових творів з репертуару шкільної програми з використанням словесного коментаря;
- формування й удосконалення диригентсько-хорової майстерності та професійної компетентності засобами роботи з хоровими партитурами, нотним текстом, його відтворення на інструменті та за допомогою голосу;
- вміння складати календарні плани педагогічної роботи, діяльності вокально-хорових гуртків;
- вміння колективної, групової та індивідуальної роботи з учнями з урахуванням їхнього загального розвитку і музичних здібностей, вокальних можливостей;
- оволодіння студентами методами організації вокально-хорової творчої діяльності школярів в умовах урочної та позаурочної роботи та ін.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, перспективними напрямками підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва є розробка та апробація комплексу інтерактивних методів на заняттях диригентсько-хорових дисциплін, з постановки голосу, оволодіння музичним інструментом та циклу теоретико-методологічних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Абдуллін Е.Б. Музична педагогіка (теорія музичної освіти): підр. для студ. вищ. пед. навч. закл. / Е.Б. Абдуллін, О.В. Ніколаєва; пер. з рос. В.В. Текучев. – 2-е вид. випр. і доп. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 273 с.
2. Авдієвський А.Т. Формування особистості на ґрунті національно-культурного відродження / А.Т. Авдієвський. //Мистецтво у школі: зб.ст., упор. І.М. Гадалова. К.: УДПУ, 1996. Вип. I. С. 80 – 83.
3. Байда Л.А. Вокально-хорова робота у системі підготовки майбутнього вчителя музики. /Л.А. Байда. К.: МДПУ, 1997. 69 с.

IV. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ (ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ)

4. Ержемский Г.Л. Дирижер XXI века. Психолінгвістика професії. /Г.Л.Ержемский. СПб., 2007. 240 с.

5. Кузнецов Ю.М. Практическое хороведение. Учеб. курс хороведения / Ю.Кузнецов. М., 2009. 158 с

6. Лінь Хай. Методичні засади диригентсько-хорової підготовки студентів до роботи в школах Китаю та України: Автореф. дис... канд. пед. наук. Спец. 13.00.02 “Теорія та методика музичного навчання”. /Лінь Хай. К. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. 21с.

7. Смирнова Т.А. Теорія та методика диригентсько-хорової освіти у вищих навчальних закладах: психолого-педагогічний аспект: Монографія / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди / Т.Смирнова. – Горлівка, 2008. 445 с.

8. Станіславський К.С. Работа актера над собой /Константин Сергеевич Станіславський. М.: Искусство, 1985. Ч. I.: Работа актера над собой в творческом процессе переживания. 1985. 472 с.